

DUPKA GYÖRGY

„ÉN ISTENEM, A KERESZTET VÁLLAINKRÓL VEDD LE!”

TRAGIKUS SORSÚ KÁRPÁTALJAI GULAG-ELÍTÉLTEK,
MÁRTÍROK PANTEONJA, 1944–1970

VI. rész

„Igazán csak azok halnak meg, akiket elfelednek.”

10. A KÁRPÁTALJAI TERÜLETI BÍRÓSÁG A MEGTORLÓ HATALOM SZOLGÁLATÁBAN

A Kárpátaljai Megyei Bíróság 1946–1959 között számos igazságtalan, hamis vádakra épülő politikai jellegű döntést hozott. Megdöbbentően sok, a halálos ítélettel egyenrangú huszonötévi büntetést szabott ki 243 kárpátaljai magyarra, németre, magyarbarát ruszinra és más nemzetiségű patriótákra. Továbbá koncepciós perek folytán 5-10 évre 216, 20 évre 5, 15 évre 2 és 1-5 évre 72 ártatlan személyt juttatott a Gulag-lágerekbe.

Feltűnően sok, 134 különböző felekezetű (római katolikus, görögkatolikus, református, ortodox) lelkészt vontak ki a kárpátaljai történelmi egyházakból, így akarták a hitvalló lelképásztorokat megtömi, térdre kényszeríteni a szovjethatalom előtt.

Ssz.	Név	Születési év	A papi szolgálat helye	Felekezet	Hány évre ítélték
1	* ¹ ANTONISIN István	1901	Nagypásztély	g.kat. parochus	25
2	ASSZONYI István	1909	Forgolány	ref. lelkész	25
3	AZARY András	1903	Kövesliget	g.kat. parochus	25
4	*BACSINSZKY Dániel id.	1879	Üngtölgyes	g.kat. parochus	25
5	BACSINSZKY Gyula	1885	Körösmező	g.kat. parochus	10
6	BACSINSZKY Tódor dr.	1911	Kajdanó	g.kat. parochus	25
7	BÁCSKAY Antal	1909	Alsóveresmart	g.kat. parochus	7
8	BAKÓ Zoltán	1911	Kisszelmenc	r. kat. plébános	25

* A csillaggal jelölt lelképásztorok mártírhalált haltak a GULAG-táborokban.

9	BALOGH Sándor	1891	Eszeny	ref. lelkész	5
10	BÁRTFAY Kálmán	1886	Nagyszőlős	r. kat. főesper.	25
11	BENDÁSZ István	1903	Felsőveresmart	g.kat. parochus	25
12	BOBITA Mihály	1911	Beregkisalmás	g.kat. parochus	25
13	BOKOTEY András	1909	Ilosva	g.kat. parochus	25
14	BÓBITA Miklós	1911	Beregkisalmás	g.kat. parochus	25
15	BUJALÓ Bernát	1901	Ungvár	r. kat. főesper.	10
16	*CHOMA Viktor	1891	Ungvár, székesegyh.	g.kat. parochus	25
17	CSÁTI József	1912	Munkács	r. kat. segédlelk.	25
18	*CSÉPES János	1918	Hajasd	g.kat. parochus	25
19	CSOK József	1896	Kisbégány	ref. lelkész	4
20	*CSUBÁTI József	1909	Majdan	g.kat. parochus	25
21	CSURGOVICS György	1905	Sislóc	g.kat. parochus	25
22	DANKÁNIC S Mihály	1913	Dunkófalva	g.kat. parochus	25
23	DEMETER Mihály	1908	Dombostelek	g.kat. parochus	25
24	DREBITKA Demeter D.	1911	Husztbaranya, g.kat. kolostor	g.kat. O.S.B.M. apát	25
25	DUBICZKY András	1877	Szemerekő	g.kat. parochus	25
26	DULISKO VICS Viktor	1917	Turjaremete	g.kat. parochus	25
27	DURNE VICS Tódor	1904	Izsnyéte	g.kat. parochus	10
28	DZURÓVCSIK Mihály	1900	Nagyláz	g.kat. parochus	25
29	EGRESSY György	1901	Bedőháza	g.kat. parochus	10
30	EGRESSY János	1898	Poroskő	g.kat. parochus	25
31	EGRESSY Mihály	1904	Nagyrákóc	g.kat. parochus	25
32	EGRESSY Sándor	1892	Szerednye	g.kat. parochus	25
33	*FERENC SIK Tivadar/ Tódor	1879	Felsőapsa	g.kat. parochus	25
34	FORGON Pál	1913	Visk	ref. lelkész	25
35	GÖNCZY Pál		Nagydobrony	ref. lelkész	8
36	GREGOROVICS István	1915	Beregszklás	g.kat. parochus	25
37	GULÁCSY Lajos	1925	Munkács	ref. lelkész	10
38	GYÖRKE István	1896	Beregújfal		25
39	HAFICS István	1921	Egreshát	g.kat. parochus	25
40	*HADZSEGA Gyula, dr.	1879	Ungvár, g.kat. szemi.	g.k.teológiai tanár	6

41	*HAKLIK Sándor	1893	Rát	r.kat. esperes, vik.	25
42	HARAJDA Dezső	1911	Tiszaújhely	g.kat. parochus	25
43	HEVELI Antal	1916	Aknaszlatina	r. kat. plébános	10
44	*HOLIS Antal Konstantin O.S.B.M.	1894	Nagyrákóc	g.kat. segédlelkész	25
45	HOMOLYA Péter	1903	Felsődomonya	r. kat. plébános	25
46	HORVÁTH Ágoston	1914	Dolha	r. kat. plébános	10
47	HRABÁR János	1908	Brusztura	g.kat. parochus	5
48	HRABÁR Béla	1898	Galambos	g.kat. parochus	25
49	HRENYÓ Mihály	1913	Brusztura	g.kat. parochus	25
50	HUDRA Lajos	1919	Beregszász	g.kat. segédlelkész	25
51	HUSZTI Béla	1895	Kígyós	ref. lelkész	25
52	IVÁNCSÓ Gyula	1889	Veréce	g.kat. parochus	10
53	IVANCSÓ Viktor	1921	Berezna	g.kat. parochus	1
54	KABÁ CZY Rudolf	1885	Szerednye	g.kat. parochus	8
55	KAMPÓ József	1897	Ilosva	g.kat. parochus	25
56	KARBOVANEK Ivan	1897	Cservenyovo	pravoszláv pap	25
57	KARPINE CZ János/ József	1907/1903	Fancsika	g.kat. parochus	25
58	*KESELYA János	1904	Izсныéte	g.kat. parochus	5
59	KLIN Jenő	1916	Nevicke	g.kat. segédlelkész	25
60	*KOHUTICS Tivadar	1881	Ungvár g.kat. székeskáptalan	g.kat. órkanonok	25
61	KOVÁCS Zoltán	1907	Tiszaújlak	ref. lelkész	25
62	KÓTYUK Ferenc	1914	Ungvár-Ceholnya	g.kat. segédlelkész	25
63	KÖKÖRCSÉNY Pál	1907	Tiszaabökény	g.kat. parochus	25
64	*LEGEZA István	1892	Beregkövesd	g.kat. parochus	25
65	LEGEZA József	1888	Batár	g.kat. parochus	25
66	LYACHOVICS Miklós	1907	Ötvösfalva	g.kat. parochus	25
67	MARGITICS János	1921	Bocskórahó	g.kat. parochus	25
68	MARINA János	1893	Faluszlatina	g.kat. parochus	25
69	MARINA Sándor, dr.	1893	Ungvár	g.kat. prochus, teológ.tanár	25
70	MATEJKÓ János	1914	Sósfalva	g.kat. parochus	25

71	MATÉCSA György	1888	Salánk	g.kat. parochus	25
72	MELLES Jenő	1897	Nagyberezna	g.kat. parochus	25
73	MIKITA József	1895	Kaszómező	g.kat. parochus	25
74	MIKULA Mihály	1910	Munkácsi kórház	g.kat. parochus	8
75	MIKULYÁK/MIKULIK Bazil/Vaszil	1906	Tizsaszirna	g.kat. parochus	25
76	MINYA János	1910	Feketeadó	g.kat. parochus	25
77	*MÓZER Mihály	1915	Tizsakirva	g.kat. parochus	25
78	*NARANCSIK Imre	1904	Nagymuzsaly	ref. lelkész	8
79	OROSZ János	1914	Ungvár	ref. lelkész	25
80	ORTUTAY Elemér, dr.	1916	Ungvár	g.kat. lelkész, teológiai tanár	25
81	ORTUTAY István	1894	Ungvár	g.kat. parochus	10
82	*ORTUTAY Jenő	1889	Beregszász	g.kat. esperes, országgyűl. képvis.	10
83	PAP Simon Dániel	1917	Alsóapsa	g.kat. parochus	25
84	PÁZSIT József	1914	Munkács	ref. lelkész	25
85	PETENYKÓ István	1907	Nyágova	g.kat. parochus	25
86	PETNEHÁZY Gyula		Mezőkaszony	ref. lelkész	5
87	*PETRIK Jenő	1892	Ungvár g.kat. püspökség	alapkezelő pénz- táros	25
88	POCHIL Bazil	1910	Nagybocskó	g.kat. parochus	25
89	POPOVICS Demeter, dr.	1899	Huszt g.kat. gimnázium	g.kat. hittantanár	25
90	POPOVICS János	1908	Bilke	g.kat. parochus	25
91	PUSKÁS László	1910	Ungvár g.kat. ka- tedrális	g.kat. segédlelkész	25
92	RABÁR János	1908	Magyarkomját	g.kat. parochus	5
93	ROMÁN Antal	1910	Taracköz	g.kat. parochus	25
94	ROMÁN György	1910	Munkács- Örhegyalja	g.kat. parochus	25
95	ROMÁN János	1921	Szuhabaranka	g.kat. parochus	25
96	ROMZSA Nesztor	1901	Kovászó	g.kat. parochus	25
97	SEPA Bazil Miklós O.S.B.M.	1914	Magyarkomját	g.kat. pap, szerzetes	25
98	*SEREGHY András	1893	Makarja	g.kat. parochus	25
99	SIMON Zsigmond	1894	Asztély	ref. lelkész	25

100	*SIMSA Andor	1882	Nagyszőlős	g.kat. kórházi pap	25
101	STECZ Bazil	1909	Királyfiszállás	g.kat. parochus	25
102	SUBA Dénes	1915	Tiszaszászfalu	g.kat. segédlelkész	25
103	SZABÓ Andor (András)	1894	Alsódomonya	g.kat. parochus	25
104	SZABÓ József	1924	Csontos	g.kat. parochus	25
105	SZAVCSUK Miklós	1915	Lonka	g.kat. parochus	25
106	SZIDEJ Tódor János O.S.B.M.	1915	Misztice, g.kat. kolostor	g.kat. házfőnök	25
107	SZIDLÁR György	1907	Dulfalva	pravoszláv parochus	6
108	SZIKSZAI Ignác	1920	Beregbárdos	g.kat. parochus	25
109	SZKIBA János	1910	Fenyvesvölgy	g.kat. parochus	25
110	SZLIVKA János	1903	Felsővíznice	g.kat. parochus	25
111	SZTANKANINECZ - HÁM Antal/Ágoston O.S.B.M.	1905	Bányafalu	g.kat. parochus	25
112	*SZUTOR Jenő	1890	Beregszász	ref. lelkész	25
113	TÁRCZY Dániel	1901	Kisdobrony	ref. lelkész	25
114	TEMFLI István	1908	Nevetlenfalu	r.kat. plébános	25
115	TERBÁN Mihály	1910	Misztice	g.kat. parochus	25
116	*THEGZE Miklós	1908	Zsukó	g.kat. parochus	25
117	TILISCSÁK András	1900	Nyíresújfalú	g.kat. parochus	25
118	TINDIRA Ernő	1892	Bárdháza	r.kat. plébános	5
119	*TIVADAR István	1895	Munkács	g.kat. segédlelkész	25
120	TÓTH József, dr.	1903	Szerednye	r.kat. plébános	4
121	TÓKÉS (TREFSZKER) György	1891	Huszt	r.kat. esperes	25
122	TROMPÁK Gyula	1898	Nagymogyorós	g.kat. parochus	25
123	UDUT Gábor	1908	Barkaszó	g.kat. parochus	25
124	ÚJHELYI István, dr.	1912	Tarca	g.kat. parochus	6
125	ÚJHELYI József	1913	Szerednye	g.kat. parochus	25
126	URSZTA István	1914	Kövesliget	g.kat. parochus	25
127	VASS József	1910	Técső	ref. lelkész	25
128	VASZKÓ Péter	1903	Beregszőlős	g.kat. parochus	25
129	VERBJESCSUK István	1893	Kisrákóc	g.kat. parochus	10

130	*ZAVAGYÁK Bazil József O.S.B.M.	1911	Huszbaranya, g.kat. kolostor	g.kat. szerzetes	25
131	ZSELTVAJ Fedor (Tódor)	1886	Taracköz	g.kat. parochus	25
132	ZSELTVAJ Gyula	1911	Oroszkomoróc	g.kat. parochus	25
133	ZSELTVAJ Miklós	1911	Havasköz	g.kat. parochus	25
134	ZSURKI József	1901	Nagypalád	ref. lelkész	25

A táblázat a szerző szerkesztése

A 20 elítélt református lelkipásztorból a fentebbi listában 17 lelkész neve olvasható. Három lelkész a GULAG rabtemetőjében alussza örök álmát, akiket 1946–1950 között a Kárpátaljai Területi Bíróság az USZSZK BTK 2. r. 54. § 4. c., 54. § 10. c., és az USZSZK BTK 29. §. a., b., c., alapján egyenként 5 évi szabadságvesztésre ítélte. **Fodor Gusztáv** református lelkész, egyháztörténész a periratok tükrében 20 lelkész életanyagát dolgozta fel.¹

A sztálini terror idején elhurcolt református lelkipásztorok emlékművére, mely a beregszászi püspöki hivatal parkjában került felállításra, nevüket felvésték. Az emlékmű **Matl Péter** szobrász alkotása.

A legfiatalabb, **Narancsik Imre** (1904) nagymuzsalyi lelkészt, teológiai tanárt, történészt, lapszerkesztőt² hamis vádakkal 1946. november 28-án, 42 évesen tartóztatták le, és 1947. február 27-én ítélték el.

A családját kitették a parókiáról, ahová beköltözött egy **Popov** nevű határőr alezredes.³ Büntetésének 8 évéből az irkutszki GULAG-lágerben alig 3 évet bírt ki, 1948-ban végelgyengülésben meghalt. 1993-ban rehabilitálták.⁴

Nagymuzsalyban még ma is elevenen él a tiszteletes emléke. Hívei a helyi református templom falán márványtablát avattak a mártír lelkész emlékére. Az ünnepségen ott volt a korábban Magyarországra átköltözött özvegye, **Narancsik**

¹ Fodor Gusztáv: *Akik a nagy nyomorúságból jöttek...* Kárpátaljai Református Egyház – Református Közéleti és Kulturális Központ Alapítvány, 2017.

https://rkk.reformatus.hu/data/attachments/2018/05/30/193922/Fodor_Gusztav_Akik_a_nagy_nyomorusagbol.pdf [Letöltés: 2022. november 10.]

² Narancsik Imre 1928–1930 között Varga Imrével és Tárnok Gyulával közösen szerkesztette a *Baráti Szó* című református ifjúsági lapot Beregszászban. Szerkesztői tevékenysége miatt is szovjetellenességgel vádolták meg.

³ Badó Zsolt: *Narancsik Imre nagymuzsalyi lelkipásztor*. Kárpátalja, 2009.05.08. <https://karpataljalap.net/2009/05/08/narancsik-imre-nagymuzsalyi-lelkipasztor> [Letöltés: 2022. november 10.]

⁴ *Реабілітовані історією: Закарпатська область*. (упорядник О. Д. Довганич, О. В. Хланга, О. М. Корсун). Книга перша. – Ужгород: Видавництво «Закарпаття», 2003. – 678. А továbbiakban RIZO, I. 2003, 519.

*Emlékezés a meghurcolt lelkészekre a beregszászi püspöki hivatal parkjában.
(A szerző gyűjtése)*

*Narancsik Imre esküvői képe. A Narancsik Imre Kutatói Műhely alapítói.
(A szerző gyűjtése)*

Imréné Tusa Gabriella Julianna és két lánya, Gabriella és Ágnes is. 2009. december 4-én a településen megnyílt a Narancsik Imre Református Könyvtár. 2010. október 8-án a helyi református parókia és könyvtár falán felavatták a második Narancsik-emléktáblát. Ugyanitt **Fodor Gusztáv** református lelkész,

egyháztörténész kezdeményezésére megalakult a Narancsik Imre Kutatói Műhely⁵, ahol a Kárpátaljai Református Egyház történetének szakszerű tanulmányozását végzik, és tanulmánygyűjteményeket jelentetnek meg.⁶

Az eszenyi 55 éves **Balogh Sándor** (apja János, Nagyszelmenc, 1891) református lelkészt – felesége közlése szerint – 1946. október 16-án tartóztatták le eszenyi otthonában. A folyó év december 31-én „szovjetellenes propagandatevékenység” vádjával ítélték el. Őt az Urálon túli Szverdlovszki terület Kercsel GULAG-táborában fakitermelésen dolgoztatták mínusz 40-45°C-os hidegben. Majd Csez településen 1948. február 25-én meghalt. A halál okaként a végtagok elfagyása volt feltüntetve

Eszenyben maradt felesége, **Balogh Sándorné** született **Gönczy Mária** részletesen beszámolt férje elhurcolásáról és családja szenvedéstörténetéről, mely az egyik gyűjteményünkben⁷ olvasható. Elmondása szerint a KGB-s nyomozótiszteken kívül a helyi kommunista vezetők, név szerint **Balla Samu** bíró, **Mitróci Mihály**, a Komszomol képviselője, **Vaszil Misko**, a helyi Hruscsov Kolhoz elnöke is kegyetlenül megkeserítették családi életüket, vagyonuktól, lakásuktól megfosztották őket. A nincstelenségbe taszított feleség hat, tizenegy és tizenhét éves gyermekével az utcára került. Legidősebb fiuk még 1945-ben külföldre menekült. Az eszenyi jó emberek befogadták, segítették őket: „Négy gyereket neveltem. 1952-ben költöztünk át Csapra. Áttelepültem Magyarországra, 17 évig Sárospatakon laktam, ott, ahol az uram kezdte lelkészi hivatását. Egy fiam, az idősebbik Amerikában él, lányom és középső fiam Magyarországon, a legkisebb, Sándor; itthon maradt”⁸ – közölte visszaemlékezésében. Balogh Sándor akkor 18 éves fia felnőtt fejjel így összegzi a család kálváriáját: „Senkinek nem kívánom, hogy olyan élete legyen, mint amilyen a mi családunknak kijutott abban az időben. A társadalomból kítaszítottan, szegényen, nélkülözések között éltünk, a megaláztatásról nem is beszélve.”⁹ A mártír lelkészt 1991-ben rehabilitálták.¹⁰ 1991. szeptember

⁵ Badó Zsolt: *Megalakult a Narancsik Imre kutatói műhely*. Kárpátalja, 2015.12.02. <https://karpataljalap.net/2015/12/02/megalakult-narancsik-imre-kutato-i-muhely> [Letöltés: 2022. november 10.]

⁶ *A Kárpátaljai magyar művelődési élet jeles személyiségei*. Szépirodalom, közírás, tudományos irodalom, művelődés 1918–2018. Dupka György közreadásában. Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2018.225–226.

⁷ *Vádolnak a kárpátaljai túlélők és a meggyalázott holtak*. dr. Dupka György közreadásában. Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2018. 45–47. <https://mek.oszk.hu/15900/15900/15900.pdf> [Letöltés: 2022. november 10.]

⁸ Uo. 47.

⁹ Uo. 37.

¹⁰ RIZO, I. 2003, 169–170.

15-én a templom belső falán a KMKSZ és a református egyház jóvoltából egy emléktáblát helyeztek el a következő felirattal: „*Balogh Sándor (1891–1948) lelkipásztorunk emlékére, akit 1946-ban ártatlanul elítéltek, és Szibériában meghalt. »Boldogok, akik háborúságot szenvednek az igazságért: mert ők a mennyeknek országa.« Máté 5.10.*”

2013. május elején az Eszenyi Református Gyülekezet a ma óvodaként működő egykori parókiáján emlékszobát avatott mártírhálált halt lelkipásztora, néhai **Balogh Sándor** tiszteletére.¹¹ A helyiségben személyes tárgyai mellett az elhurcolásával és elítélésével, halálával majd rehabilitálásával kapcsolatos, valamint a kézírását őrző dokumentumokat és korabeli fényképeket állítottak ki. Erre az alkalomra a Kárpátaljai Református Egyházkerület Levéltára és Múzeuma **Hájas István** igazgató szerkesztésében kiadott egy *Mártírsors* című illusztrált kiadványt is, amely röviden vázolja a néhai eszenyi református lelkipásztor életét.

Szutor Jenő (apja András, Kölcse, 1890) beregszászi református lelkészt 60 évesen tartóztatták le 1950. december 8-án. 1951. február 13-án került sor a rendkívül képzett, művelt hitszónok¹², közösségi tényező bírósági tárgyalására, 25 évre ítélték.

1951. augusztus 29-én az OZERLAG táborának egyikében meghalt. 1972. augusztus 24-én rehabilitálták.¹³ A nagy műveltségű idős lelkészről Marosi Anita a következőket írta: „*a szovjet megszállás után is tartotta a lelket a megalázott és megfélemlített beregszászi magyarságban. De a többi beregszászi felekezet*

*Balogh Sándor lelkész letartóztatása előtt.
(A szerző gyűjtése)*

*Szutor Jenő lelkész letartóztatása előtt.
(A szerző gyűjtése)*

¹¹ Badó Zsolt: *Ártatlanul ítélték el. Emlékszoba a mártír lelkésznek.* Kárpátalja, 2013.05.10. <https://karpataljalap.net/2013/05/10/artatlanul-iteltek-el> [Letöltés: 2022. november 10.]

¹² Csanádi György: *Régi beregszásziak.* <https://mek.oszk.hu/02100/02131/html/01.htm> [Letöltés: 2022. november 10.]

¹³ RIZO, I. 2003, 661.

papjaihoz hasonlóan ő sem kerülhette el sorsát, (...) a KGB rezidenciájára vitték, ahol a kihallgatások során halálra verték az akkor már 61 éves férfit. (Más források szerint Irkutzkban halt meg, 1951-ben.) Feleségét kilakoltatták az általa építtetett parókia épületéből, gazdag könyvtára Kallós Béla beregardói lelkész padlására került, amelynek a viszontagságos időköt túlélte értékes köteteit ma is meg lehet csodálni Józán Lajos huszti lelkész könyvgyűjteményében. A beregszászi templomban márvány emléktábla hirdeti emlékét.”¹⁴

Eddigi kutatások szerint a Kárpátaljai Területi Bíróság az USZSZK BTK 2. r. 54. § 4. c., 54. § 10. c. és az USZSZK BTK 54. §. 11. c. paragrafusára alapján szovjetellenesség vádjával igazságtalanul elítélt 16 református lelkész túlélte a GULAG-lágerek embertelen poklát.

Asszonyi István (apja neve István, Bácska, 1909) forgolányi 40 éves lelkész 1949. március 20-án került fogságba. 1949. május 23–24-én a Kárpátaljai Területi Bíróság 25 évre ítélte. Az USZSZK Legfelsőbb Bíróságának Elnöksége, felülbírálván a korábbi döntést, 1955. november 3-án 10 évi szabadságvesztésre mérsékelte. A kazahsztáni réz- és ólombányákban töltötte le a büntetését. A Keleti Baráti Kör „kemény magjához” tartozó forgolányi református lelkész 1956-ban térhetett haza a fogságból. A zaklatások elől Észtországba menekült közeli hozzátartozóihoz, s ott halt meg. 1991-ben rehabilitálták.¹⁵

Csok József (apja József, Kígyós, 1896) kisbégányi református lelkész 1947. november 5–7-én 4 évi szabadságvesztésre ítélték. 1953-ban, Sztalinóból (Donyec-medence) szabadult. 1992-ben rehabilitálták.¹⁶

Forgon Pál (apja Pál, Csongor, 1913) viski református lelkész 1951. december 13-án tartóztatták le. Szovjetellenes tevékenységgel, fegyveres ellenállócsoport szervezésével vádolták. A Kárpátaljai Területi Bíróság 1951. február 19-én 25 évi szabadságvesztésre ítélte. 1956. május 22-ig raboskodott együtt **Kovács Zoltánnal** Omszkban. Beregszászban végzett lelkiszolgálatot. **Gulácsy Lajos** munkácsi református lelkész előtt Kárpátaljai Református Egyház püspöke volt.

Nyugdíjba vonulása után Nyíregyházán telepedett le, ott élt haláláig.

¹⁴ Marosi Anita: *Kárpátalja anno: Szútor Jenő református lelkész*. <https://karpatalja.ma/sorozatok/karpatalja-anno/karpatalja-anno-szutor-jeno-reformatus-lelkesz/> [Letöltés: 2022. november 10.]

¹⁵ RIZO, I. 2003, 537.

¹⁶ RIZO, I. 2003, 738-739.

2004. május 31-én hunyt el. Megírta négy és fél éves fogsága történetét¹⁷. A lágerben írt verseiből egy gyűjteménye jelent meg, *Ajánlás* c. költeményének záró soraiból idézek:

„Megyünk-jövünk, járunk-kelünk,
temetőkhöz közeledünk.
Mohosodó sírhantokra
hullhat könnyek bő zápora:
Muhi, Mohács nem volt elég,
sújtott minket új veszteség,
árva létünk megrontója,
népünk temetője: SZOLYVA!”¹⁸

Visk–Szibéria, 1951–1955.

Forgón Pál püspök
(A szerző gyűjtése)

1989-ben rehabilitálták.¹⁹ Az elhunyt püspök beregszászi lakhelyének falán – az épület a városháza közvetlen szomszédságában található – tiszteletére emléktáblát avattak.

Gönczy Pál (apja Bertalan, Kistárkány, 1901) 1933-tól szolgálta a nagydobronyi közösséget egészen 1946-ig. A tragikus sorsú **Balogh Sándor** sógora volt. A szovjet hatóságok „1946. július 30-án, 45 évesen tartóztatták le. Büntetése: 8 év javító-nevelő munkatábor; 5 év jogvesztés és vagyonelkobzás. Büntetését a Mordvin ASZSZK-ban található Jávász településen töltötte le. 1954. július 31-én helyezték szabadlábra.²⁰ Büntetésének letöltése után, 1954-ben 5 évre Krasznnojarszk vidékére száműzték. Özvegye úgy tudta, férje a szohobuzimszki járásban, „Silinka nevű faluban kapott lakhatási engedélyt, itt elvégzett egy agronómusi tanfolyamot, majd a szovhoz melegházában dolgozott. (...) 1956-ban a férjem is amnesztiában részesült...”²¹ 1956. május 2-án térhetett haza. A lágerélet egy-egy pillanatát

¹⁷ Forgón Pál: „Ott voltam, ahol a legszebb virágok nyílnak.” Kálvin János Kiadó, 1993.

¹⁸ Forgón Pál: *Ábeltől Antipásig. Verses Bibliaértelmezések. Koporsók, temetések, sírok a Biblia világában.* Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 1994.

¹⁹ RIZO, I. 2003, 709.

²⁰ Fodor Gusztáv: *Akik a nagy nyomorúságból jöttek...* A sztálini diktatúra koncepciók perci kárpátaljai református lelkészek ellen a KGB ungvári levéltárának dokumentumai alapján. Peraananyagok, életrajzi adatok, fényképek. Kárpátaljai Református Egyház – Református Közéleti és Kulturális Központ Alapítvány, 2017. 198. o.

²¹ Dupka György: „Hova tűnt a sok virág...” *Időutazás az Urálba magyar és német rabok*

1948–1958 között keletkezett és hazaküldött verses leveleiben örökítette meg.²² 1992-ben rehabilitálták.²³

Gulácsy Lajos (apja Lajos, Tivadarfalva/ Tiszapéterfalva, 1925) a Napkeleti Baráti Körhöz tartozó munkácsi református segédlelkész. A Sztálinnak írt Beadvány egyik támogatója volt. Letartóztatták 1949. március 20-án. Az 54. § 10., 11. pontjai alapján a Kárpátaljai Területi Bíróság 1949. május 23–24-én 10 évre ítélte. Kazahsztánban a zsezkazgani, a kingiri bányákban dolgoztatták. 1956. május 4-én hazatért. Hazatérése után papi vizsgát tett. 1991-ben rehabilitálták.²⁴ 1997-ig a Kárpátaljai Református Egyház püspöke volt.

Gulácsy Lajos püspök.

Ő írta meg a Kárpátaljai Református Egyház külön történetét, beleértve a lelkészek Napkeleti Baráti Körének tevékenységét és meghurcoltatását.²⁵

Györke István (apja János, Nagygejóc, 1896) a Napkeleti Baráti Körhöz tartozó beregújfalusi református lelkészt 1949. május 23–24-én 25 évi szabadságvesztésre ítélték. Az USZSZK Legfelsőbb Bíróságának Elnöksége felülbírálván a korábbi ítéletet 1955. november 23-án 10 évi szabadságvesztésre mérsékelte. A GULAG Tajset-táborában vele raboskodott **Husztai Béla** és **Kovács Zoltán**. 1956-ban térhetett haza a fogságból. Itthon halt meg. 1991-ben rehabilitálták.²⁶ **Györke István** fia, az 1989-ben Magyarországra áttelepült **Györke László** író, újságíró elmondása szerint a családban öt gyerek – köztük négy kiskorú – maradt apa nélkül. Beregújfaluból 1955-ben Beregszászba költöztek. Itt érettségizett 1965-ben, s még ebben az évben felvételt nyert az Ungvári Állami Egyetem filológiai karának magyar nyelv és irodalom szakára. Tanulmányait 1970-ben fejezte be. Egyetemi éveit 1965-ben társalapítója, egyik szerzője az *Együtt* című rövid életű, gépiratos

nyomában. Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2013. 86. <http://mek.niif.hu/11300/11392/11392.pdf>

²² Molnár Ambrus: *Egy református „énekdiktáló” Nagydobronyban.* http://acta.bibl.u-szeged.hu/70257/1/szegedi_vallasi_001_117-124.pdf [Letöltés: 2022. augusztus 10.]

²³ RIZO, I. 2003, 259.

²⁴ RIZO, I. 2003, 295.

²⁵ Gulácsy Lajos: *Mélységből a magasba. Bizonyágtételek az elmúlt időkről.* Ungvár, Patent Kiadó, 2000. Második bővített kiadás: Kárpátaljai Református Egyház Sajtóosztálya, Munkács, 2005. <http://mek.oszk.hu/03500/03531/html/> [Letöltés: 2022. november 10.]

²⁶ RIZO, I. 2003, 310.

irodalmi diákfolyóiratnak, és tagja a kárpátaljai fiatal tollforgatókat tömörítő Forrás Stúdióinak (1968). Számos novellája látott napvilágot kárpátaljai lapokban. 2002-ben jelent meg Nyíregyházán *Élet özönvíz után* című könyve.

Husztai Bélát (apja Imre, Beregszász, 1895), a Napkeleti Baráti Körhöz tartozó kigyósi református lelkészt 25 évi rabságra ítélték 1949. május 23–24-én. Az E-951 jelzéssel ellátott lelképásztor 1949. március 25-től 1956. május 8-ig a molotovi (az egykori Molotov jelenleg Perm város) és a szibériai Tajsetben töltött el több mint 7 évet. Magyar rabtársainak írt verseket, így is éltetve bennük a hitet, a reményt. 1956 júniusában térhetett haza a fogságból. *Hazamegyünk* című, 1954. január 18-án Tajsetben írt lágerversét egyik gyűjteményünkben is közöltük. Ebből idézek egy versszakot:

*„Fiúk! Ah mily gyorsan szállnak az évek...
Valóra válnak az édes remények!
Nem sajnog a szívünk, nem sír a szemünk!
Viszontlátjuk újra, kiket szeretünk!
Fiúk! Fel a fejjel! – már nem csüggedünk,
Szeretteink várnak – mind hazamegyünk!
Hazamegyünk! Hazamegyünk!”²⁷*

1991-ben rehabilitálták.²⁸ A meghurcolt lelkész életéről Túri László történész írt tanulmányt.²⁹ Hagyatékát a magyarországi **Száraz Attila – Husztai Béla** unokája – dolgozta fel, a néhai lelkész által a lágerévek alatt íródott elbeszélésekből, versekből, énekekből könyvet adott ki.³⁰ **Husztai Bélának** emléktáblát állítottak Kigyóson.

Kovács Zoltán (apja Béla, Vágsellye, 1907), a Napkeleti Baráti Kör „kemény magjához” tartozó tiszaujlaki református lelkész ítélethozatalára 1949. május 23–24-én került sor, az 54. paragrafus 4., 6., 10. pontjai alapján a Kárpátaljai Területi Bíróság 25 évre ítélte. Omszkiig együtt utazott **Husztai Béla, Györke István** lelkészekkel. Kezdetben az Angara folyó környéki erdőkben fakitermelésen foglalkoztatták, majd egy Omszkiában épülő ben-

²⁷ Uram... segíts haza minket...! *Lágerversék: versek, fohászok, levelek, naplórészletek a sztálini lágerekből (1944–1959)*. Dupka György közreadásában (újrakiadás). Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2017.100. <https://mek.oszk.hu/13800/13830/13830.pdf> [Letöltés: 2022. november 10.]

²⁸ RIZO, I. 2003, 297.

²⁹ Túri László: „Husztai Béla – lelkész, jegyző, kántor, tanító.” In: *Küldetés*, 24. évf., 8. szám, 9.

³⁰ Vass Ottó: *Kigyós is megemlékezett*. <https://karpataljalap.net/2018/11/30/kigyos-megemlekezett> [Letöltés: 2022. november 10.]

zingyárnál dolgozott kőművesként. Raboskodásának utolsó két évét **Forgon Pállal** töltötte együtt. Hét esztendő múltán, 1956 júniusában térhetett haza a fogságból. 1956. szeptember 1-jétől Nagybégányban és Balazséron kezdte el az ige hirdetést. 1958-ban konfirmálás miatt szolgálatából felfüggesztették, 1500 rubeles pénzbüntetéssel sújtották. 1982-ben áttelepült Magyarországra. Rabsága történetét megírta és megjelentette.³¹ 1991-ben rehabilitálták.³²

Pázsit József, apja Sándor (Királyháza, 1914) a Napkeleti Baráti Kör „kemény magjához” tartozó Munkácsi református lelkészt a Kárpátaljai Területi Bíróság az 54. paragrafus 10/2. és 11. pontja alapján 1949. május 23-24-én 25 évi szabadságvesztésre ítélte. Az USZSZK Legfelsőbb Bíróságának Elnöksége felülbírálván a korábbi döntést 1955. november 3-án 10 évi szabadságvesztésre mérsékelte. Elítélése után a lemergi elosztó börtön-táborból Kazahsztánba vitték. Zsezkazgan rézbányájában, Kingirben építkezéseken dolgoztatták. 1956. június 6-án térhetett haza a fogságból. Magyarországon telepedett le. 1991-ben rehabilitálták.³³

Simon Zsigmond, apja János (Bodrogező, 1894) a Napkeleti Baráti Kör „kemény magjához” tartozó asztélyi református lelkészt a Kárpátaljai Területi Bíróság 1948. szeptember 20-án 25 évi szabadságvesztésre ítélte. **Hájas István**, a KRE Levéltára és Múzeuma igazgatója kutatásai szerint **Simon Zsigmond** rabságának egy részét a mordoviai Potyma 11-es lágerében töltötte. 1955. december 28-án engedték szabadon, vagyis 9 évig 6 hónapig és 2 napig tartott fogsága. Hazatérése után folytatta a lelkészi szolgálatát.³⁴ Együtt raboskodott **id. Balog Sándor** kántortanítóval, lejegyezte és hazajuttatta a költő lágerben írott verseit. 1991-ben rehabilitálták.³⁵

Tárczy Dániel, apja Dániel (Homok, 1901) kisdobronyi református lelkészt a kolhozok elleni agitálás, valamint a szovjet politikai vezetés bírálatának vádjával 1950. december 12-én 25 évre ítélték. Az USZSZK Legfelsőbb Bíróságának Elnöksége felülbírálván a korábbi döntést, 1956. január 27-én 10 évi szabadságvesztésre mérsékelte. 1956-ban Abesz lágeréből rokkantan hazajött. 1992-ben rehabilitálták.³⁶

³¹ Kovács Zoltán: *Bilincsen és békességben Istennel. Szibériai rabságom története*. Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest. 1990.

³² RIZO, I. 2003. 384.

³³ RIZO, I. 2003. 542.

³⁴ Adminisztrátor: Megemlékezés a püspöki hivatalban. reformatus.com.ua (2019.11.24.) <http://refua.tirek.hu/hir/mutat/51446/> [Letöltés: 2022. november 10.]

³⁵ RIZO, I. 2003. 756.

³⁶ RIZO, I. 2003. 667.

Vass József (apja József, Kelecsény, 1910) técsői református lelkészt 1950. március 6-án 25 évre ítélték.

Özvegy **Vassné Isaák Gyöngyi** visszaemlékezése szerint „1950. január 7-én vitték el a férjemet, huszonöt évre és teljes vagyonekobzásra ítélték. A kazahsztáni Karagandában és Petropavlovskban raboskodott. Amikor elvitték, az egyik beszpekás felesége már itt válogatta a holmimat. Csak egy asztalt, négy széket, szekrényt és két ágyat hagytak. A tehenet is elvitték, amihez nem lett volna joguk, mert volt két kisgyerekem. Nagyon nehezen éltünk a vagyonekobzást követően.”³⁷ 1956-ban perét újratárgyalták, felmentették a koholt vádak alól, hazaengedték, és folytatta a lelkészi szolgálatot. 1992-ben rehabilitálták.³⁸

Vass József igét hirdet a técsői templomban. (A szerző gyűjtése)

Zsurki József (apja József, Beregszász, 1901) nagypaládi református lelkészt 1950. január 20-án 25 évre ítélték. Az USZSZK Legfelsőbb Bíróságának Elnöksége, felülbírálvá a korábbi ítéletet, 1955. december 30-án 10 évi szabadságvesztésre mérsékelte. Fogságát Kazahsztánban töltötte, Karaganda városában. 1956-ban tért haza a lágerből. 1992-ben rehabilitálták.³⁹ Emléktábla őrzi emlékét a templom falán.

Folytatása következik.

³⁷ Badó Zsolt: *Egy református lelkészcsalád kálváriája a szovjethatalom idején. Meghurcolt lelkipásztoraink: Vass József.* Kárpátalja, 2009.04.17. <https://karpataljalap.net/2009/04/17/egy-reformatus-lelkeszcsalad-kalvariaja-szovjethatalom-idejen> [Letöltés: 2022. november 10.]

³⁸ RIZO, I. 2003. 230.

³⁹ RIZO, I. 2003. 234.

